

Ks. Stanisław Piech

Wydział Historii Kościoła
Papieska Akademia Teologiczna
Kraków

SANKTUARIA MARYJNE W DIECEZJI TARNOWSKIEJ

Papież Jan Paweł II w encyklice *Redemptoris Mater* napisał o „swoistej 'geografii' wiary i pobożności maryjnej, która obejmuje wszystkie miejsca szczególnego pielgrzymowania Ludu Bożego, który szuka spotkania z Bogarodzą, aby w zasięgu matczynej obecności Tej, 'która uwierzyła', znaleźć umocnienie swojej własnej wiary"¹. Tą swoistą geografiją wiary i pobożności maryjnej tworzą rozsięte na całej ziemi liczne sanktuaria, w których wierni przyjmujący „z wiarą tajemnicę Chrystusa, Słowa Wcielonego i Odkupiciela świata nie tylko garną się z czcią i ufnością do Maryi jako Jego Matki, ale zarazem szukają w Jej wierze oparcia dla swojej wiary”². Sanktuarium jest bowiem miejscem wyjątkowej obecności i działania Boga w człowieku. W niniejszym szkicu przypomniano jedynie sanktuaria maryjne, w których wierni czczą Matkę Bożą w obrazach lub figurach uwieńczonych koronami papieskimi na terenie diecezji tarnowskiej, ukształtowanym po reorganizacji terytorialnej Kościoła w Polsce przez papieża Jana Pawła II w 1992 r. bullą *Totus Tuus Poloniae populus*.

W poł. XVI w. sprowadzono do Tuchowa, do kościoła Najświętszej Panny Maryi, obraz Matki Bożej pochodzący z lat 1530-1540 z polskiej szkoły malarzkiej mistrza ołtarza z Bodzentyna, namalowany na desce lipowej o wymiarach 58,2x44 cm tłustą temperą na zaprawie kredowej. Obraz przedstawia Maryję ukazaną do połowy postaci w ciemno-czerwonej sukni, okrytej niebieskim płaszczem, trzymającą Dzieciątko Jezus na lewym ręku, na srebrnym tle, zdobnym wytłaczanym złożonym ornamentem kwiatowym. Twarz Matki Bożej jest młoda i szczególnie piękna, szeroko otwarte oczy spoglądają na patrzącego z powagą i z wielką dobrocią. Dzieciątko namalowane w całej postaci w sukience koloru koralowego z bosymi nóżkami, trzyma prawą rączkę na błękitnej kuli

¹ Jan Paweł II, *Redemptoris Mater*, nr 28.

² *Ibidem*, nr 27.

zakończoną krzyżykiem, lewą zaś podnosi w geście błogosławieństwa. Rozkwitła różowa róża trzymana przez Matkę Bożą w prawej ręce pozwala zaliczyć obraz do maryjnej grupy ikonograficznej powiązanej z kwiatem różanym, wizją apokaliptyczną i ogrodem rajskim. Oryginalne szaty Matki Bożej i Dzieciątka pozostają zakryte sukienką z pozłacanej srebrnej blachy ozdobionej wytłaczanymi wzorami kwiatowymi³ (fot. 1).

Najstarsza wzmianka o tym obrazie sięga 1597 r. Stanisław Szczygielski OSB w kronice zamieszczonej w dziele *Aquila polono-benedictina* pod tym właśnie rokiem napisał: „*Godny podziwu Błogosławionej Dziewicy Matki – nieustannej patronki zakonu benedyktyńskiego obraz tuchowski [...] jaśnieje niezwykłymi cudami i czczony jest częstym nawiedzaniem przez swych czcicieli*”⁴. Biskup krakowski Jakub Zadzik w 1641 r. powołał komisję do zbadania wiarygodności niezwykłych łask uzyskiwanych przez pątników. Przesłuchano 59 świadków, chociaż chętnych do składania zeznań było około 3 tys. Zaprzysiężone akta komisji potwierdził w 1642 r. bp Tomasz Oborski, sufragan, ówczesny administrator biskupstwa krakowskiego. Urzędowe uznanie obrazu za cudowny wywołało jeszcze większy ruch pielgrzymkowy. Pątnicy oprócz głównego odpustu zwanego wielkim na święto Nawiedzenia Najświętszej Maryi Panny (2 lipca), zaczęli przychodzić także na święto Narodzenia Maryi (8 września).

Sanktuarium znane było także poza granicami Polski. Wilhelm Gumpenberg SI w swoim obszernym dziele: *Atlas Marianus sive de Imaginibus Deiparae per orbem Christianum Miraculis*⁵ wśród wiadomości o 1200 cudownych wizerunkach Matki Najświętszej rozsianych po całym świecie wymienił także obraz tuchowski. Wspomniał o nim również Henryk Scherer SI w swoim *Atlas Marianus sive praecipuae totius orbis habitati imagines et statuae magnae Dei Matris beneficiis ac prodigiis inclytae succincta historia propositae et mappis geographicis expressae*⁶. W latach 1665-1682 wybudowano obecny murowany kościół w miejsce dawnego drewnianego. Kult Matki Bożej Tuchowskiej przekraczał granice obrządków i kultur. Pielgrzymowali do Niej katolicy obrządku łacińskiego i greckiego. Po pierwszym rozbiorze Polski urzędnicy austriaccy skonfiskowali liczne cenne wota oraz złote i srebrne naczynia liturgiczne. W 1816 r. zniesiono opactwo tynieckie i jego filię w Tuchowie. W latach 1820-1843 obrazem opiekowali się jezuita. Po ich odejściu przez pół wieku stróżami sanktuarium byli księża diecezji tarnowskiej. W 1893 r. opiekę nad sanktuarium objęli redemptoryści.

Sława cudownego obrazu rozszerzała się nie tylko na ziemiach polskich, ale także wśród emigracji zarobkowej w Niemczech i w Stanach Zjednoczonych Ameryki. Na początku 1904 r. redemptoryści podjęli starania o koronację obrazu. Konsystorz biskupi w Tarnowie wyznaczył komisję, która zbadała zachowane

³ S. Stańczyk, *Matka Boża Tuchowska*, Tarnowskie Studia Teologiczne, 9 (1983), s. 300.

⁴ Cracoviae 1663, p. 153.

⁵ München 1672, s. 569.

⁶ *Atlas novus*, pars. 3, Dylingae 1737, s. 120.

dokumenty z przeszłości oraz stwierdziła autentyczność współczesnych wydażeń o charakterze cudownym. Akta komisji potwierdził biskup tarnowski Leon Wałęga. Kapituła Bazyliki Watykańskiej zezwoliła na koronację⁷. Papież Pius X udzielił wiernym odpustu zupełnego pod zwykłymi warunkami w dniu koronacji i w jej oktawie. „*To pierwszy i najświetniejszy obraz cudowny w naszej diecezji*” – zachęcał biskup wiernych do liczego udziału w uroczystości koronacyjnej. „*Od wieków odbywały się tam pielgrzymki, w ciągu ostatnich kilku stuleci działał Pan Bóg przez przyczynę Najśw. Maryi Panny Tuchowskiej wiele cudów, które dostatecznie stwierdzone zapisały kroniki tamtejszego kościoła – aż ostatnich lat kilka nowych cudów stwierdziła ponad wszelką wątpliwość osobna komisja. Najlepszym jednak dowodem, jak Najświętsza Panna Maryja chętnie wysłuchuje próśb tam do Niej zanoszonych, to te liczne pielgrzymki, jakie co roku dążą do Tuchowa, a wszyscy spieszą tam z ufnością. [...] To pierwszorzędny tron Najśw. Maryi Panny w naszej diecezji*”⁸.

Biskup Wałęga w niedzielę 2 października 1904 r. uroczystie ukoronował obraz na polach obok klasztoru nad rzeką Białą. Uroczystości koronacyjne, łącznie z oktawą, zgromadziły przed cudownym obrazem ok. 300 księży i 200 tys. wiernych z różnych diecezji. Do Stołu Pańskiego przystąpiło ok. 19 tys. osób. Pierwsza w diecezji tarnowskiej koronacja łaskami słynącego obrazu przyczyniła się do znacznego ożywienia nabożeństwa do Najświętszej Maryi Panny i zwiększenia natężenia ruchu pielgrzymkowego.

Po reformie kalendarza liturgicznego, kiedy święto Nawiedzenia Najświętszej Maryi Panny zostało przeniesione na dzień 31 maja, bp Jerzy. Ablewicz wystarał się u Stolicy Apostolskiej o ustanowienie dla diecezji tarnowskiej na dzień 2 lipca osobnego święta Najświętszej Maryi Panny Tuchowskiej wraz z formularzem mszalnym i *Liturgią Godzin*. Uratował w ten sposób od zniszczenia wielowiekową tradycję „*wielkiego odpustu*” w sanktuarium tuchowskim. Sanktuarium Pani Ziemi Tarnowskiej pozostaje ponadregionalnym ośrodkiem pielgrzymkowym w Karpatach polskich⁹ którego „*promieniowanie duchowe oddziałuje obecnie daleko poza granice diecezji tarnowskiej*”¹⁰. W ostatnim trzydziestoleciu liczba pielgrzymek wahała się pomiędzy 90 w 1970 do 688 w 2002 r.¹¹.

⁷ A. Witkowska, *Uroczyste koronacje wizerunków maryjnych na ziemiach polskich w latach 1717-1992*, [w:] A. Jackowski, A. Witkowska, Z. Jabłoński i in., *Przestrzeń i sacrum. Geografia kultury religijnej w Polsce i jej przemiany w okresie od XVII do XX w. na przykładzie ośrodków kultu i migracji pielgrzymkowych*, Kraków 1995, s. 87-91.

⁸ L. Wałęga, *List pasterski (18 VIII 1904)*, Currenda, 48 (1904), s. 64.

⁹ A. Jackowski, I. Sołjan, *Maryjne Karpaty*, [w:] S. Piech (red.) *Pani Ziemi Tarnowskiej. Sanktuarium Matki Bożej w Tuchowie 1597-1997*, Kraków 1998, s. 32-35; A. Jackowski, *Pielgrzymowanie*, Wrocław 1998, s. 64.

¹⁰ J. Życiński, *List Biskupa Tarnowskiego z racji stulecia obecności redemptorystów w Tuchowie*, Currenda, 143 (1993), s. 326.

¹¹ S. Piech, *Matka Kościoła Tarnowskiego*, [w:] R. Hajduk, S. Piech, *Do domu Matki. Stulecie koronacji cudownego obrazu Matki Bożej Tuchowskiej*, Kraków 2004, s. 92-95.

W Zawadzie koło Dębicy w kościele parafialnym wierni wciąż otaczają wizerunek Bogurodzicy o wymiarach 142x120 cm namalowany na desce na wzór obrazu Matki Bożej Śnieżnej z Bazyliki Matki Boskiej Większej w Rzymie. Maryja w czerwonej sukni w granatowo-zielonym płaszczu na lewej ręce trzyma Dzieciątka, prawą zaś ręką osłania Jego nogi. Mały Jezus ubrany w zieloną tunikę prawą rączkę unosi, jakby do błogosławieństwa, w lewej zaś trzyma książkę. Nad głową Matki Bożej dwaj aniołowie podtrzymują złocistą koronę (fot. 2). Obraz początkowo znajdował się w dworze rodziny Ligezów, właścicieli dóbr zawadzkich i tam już zasłynął nadzwyczajnymi łaskami. Około 1590 r. obraz przeniesiono do drewnianej kaplicy, zbudowanej prawdopodobnie przez Ligezów. Biskup krakowski Piotr Gembicki wyznaczył w 1654 r. komisję do zbadania niezwykłych łask wyproszonych przez wiernych modlących się przed tym obrazem. Komisja spisała 47 zaprzysiężonych zeznań. W tym samym roku bp Gembicki ogłosił dekret, w którym stwierdził, że obraz Matki Bożej w Zawadzie jest faktycznie łaskami słynący. To autorytatywne orzeczenie kościelne jeszcze bardziej wzmogło ruch pielgrzymkowy. Po blisko trzech wiekach bp Leon Wałęga powołał w 1913 r. komisję do zbadania kultu obrazu i spisania zaprzysiężonych zeznań. Zgłosiły się 62 osoby, które doznały nadzwyczajnych łask, głównie uzdrowień. Biskup zwrócił się do Kapituły Bazyliki Watykańskiej z prośbą o zezwolenie na koronację. Kapituła 18 listopada 1913 r. wydała wymagany dokument, jednak wybuch I wojny światowej uniemożliwił uroczystą koronację. Dopiero dwa lata po wojnie bp Wałęga, dnia 8 września 1920 r., nałożył korony na skronie Dzieciątka Jezus i Jego Matki. Upłynęły zaledwie trzy lata, gdy korony zostały skradzione. Po ich odnalezieniu i renowacji bp Wałęga dokonał ponownego ich nałożenia 24 lipca 1924 r. w czasie wizytacji kanonicznej parafii. Ruch pielgrzymkowy koncentruje się głównie wokół odpustów na święta Matki Boskiej Szkaplerznej (niedziela po 16 lipca) i Narodzenia Najświętszej Maryi Panny (od niedzieli przed 8 września do najbliższej niedzieli)¹².

W Przeczycy koło Jasła czczona jest drewniana figura Matki Bożej z Dzieciątkiem pochodząca prawdopodobnie z ostatnich lat XV w., na co zdają się wskazywać ułożona w późnogotyckie fałdy suknia Madonny i Jej twarz o rysach typowych dla sztuki renesansu. Matka Boża trzyma na jednej ręce Dzieciątka, a w drugiej berło (fot. 3) Figura dość wcześnie zasłynęła niezwykłymi łaskami, które wypraszała wierni modlący się do Maryi przed Jej wizerunkiem. Ruch pielgrzymkowy odżył po odzyskaniu niepodległości. Biskup przemyski św. Józef Sebastian Pelczar powołał w 1922 r., komisję do zbadania niezwykłych łask otrzymywanych tam przez wiernych. Biskup po zatwierdzeniu akt komisji wniósł do kapituły Bazyliki Watykańskiej prośbę o koronację figury. Zezwolenie kapituły uzyskał w 1924 r. Śmierć biskupa przemyskiego spowodowała jednak przesunięcie uroczystości koronacyjnych na rok następny. W dniu 15 sierpnia

¹² J. Podolański, *Zawada. Matka Boża z Dzieciątkiem*, Tarnowskie Studia Teologiczne, 9 (1983), s. 310-312.

1925 r. na polach nad rzeką Wisłoką bp Karol Fischer, sufragan przemyski, w asyście biskupa tarnowskiego Leona Wałęgi i jego sufragana Edwarda Komara nałożył korony na głowy Dzieciątka i Jego Matki. Po koronacji znacznie wzmógł się ruch pielgrzymkowy. W r. 1937 skradziono korony. Ponowna figura została ukoronowana 24 sierpnia 1975 r. przez metropolitę krakowskiego kard. Karola Wojtyłę w asyście kard. Pawła Zoungrany z Górnej Wolty w Afryce i biskupa tarnowskiego Jerzego Ablewicza. Każdego roku tygodniowe odpusty na uroczystość Wniebowzięcia Matki Bożej gromadzą w Przeczycy tysiące pielgrzymów¹³.

W bazylice w Bochni koło Krakowa wierni otaczają kultem obraz Matki Bożej z Dzieciątkiem na ręku. Dziecię prawą rękę unosi jakby do błogosławieństwa, zaś w lewej trzyma kulę ziemską. Twarz Matki Bożej poważna, jakby zmęczona, jest zwrócona na patrzącego na obraz. Wizerunek należy do najstarszych kopii obrazu jasnogórskiego pędzla nieznanego malarza (fot. 4). Nieznany jest również czas powstania obrazu bocheńskiego. Kult jego był bardzo rozpowszechniony w XVII w. W dniu 15 maja 1632 r. na obrazie pojawiły się krwawe lzy. Zjawisko to powtórzyło się na oczach zebranego duchowieństwa i wiernych 28 lipca 1637 r., a także 15 maja 1638 r. Biskup krakowski Jakub Zadzik powołał komisję do zbadania prawdziwości tego zjawiska. Spośród 200 świadków zdołano przesłuchać zaledwie 40, ponieważ zjawisko to powtórzyło się i widzieli go wszyscy zebrani. Komisja potwierdziła jego prawdziwość i zaleciła większe nabożeństwo do Matki Bożej¹⁴. W okresie niewoli narodowej kult obrazu znacznie osłabł. Odżył po odzyskaniu niepodległości. W dniu 7 października 1934 r. biskup tarnowski Franciszek Lisowski uroczystie ukoronował obraz koronami papieskimi na polach w pobliskim Kolanowie¹⁵.

W Odporyszowie koło Dąbrowy Tarnowskiej już od czterech wieków wierni czczą łaskami słynący obraz przedstawiający Matkę Bożą trzymającą Dzieciątka na ręku. Maryja ubrana jest w ciemnoczerwoną suknię z narzuconym na ramiona zielonym płaszczem ze złocistymi gwiazdami. W prawej ręce trzyma berło oparte o ramię, prawą zaś obejmuje Dzieciątka Jezus. Twarz Matki Bożej jest pełna dobroci i łagodności. Dziecię Jezus ubrane w białą sukienkę w lewej ręce trzyma kulę ziemską zakończoną krzyżem. Postać Matki Bożej i Dzieciątka otaczają główki aniołów, trzy z prawej i trzy z lewej strony. U dołu obrazu, po prawej stronie namalowano św. Stanisława ze Szczepanowa, zaś po lewej św. Wojciecha, obydwóch w szatach pontyfikalnych. Cały obraz, z wyjątkiem twarzy i rąk, jest pokryty sukienkami ze srebrnej blachy, po części bogato złoconej. Ze srebrnej blachy wykonany został także księżyc umieszczony poniżej płaszcza Maryi (fot. 5). Obraz pierwotnie był własnością rodziny Czernych

¹³ E. Lazarowicz, *Przeczyca, Piękna Madonna*, Tarnowskie Studia Teologiczne, 9 (1983), s. 256-259.

¹⁴ T. Rościszewski, *Puklerz złoty, przy tym krwawa tza obrazu bocheńskiego N[ajświętszej] Panny wyrażona*, Kraków 1639, s. 27, 40-46.

¹⁵ S. Wójtowicz, *Bochnia. Matka Boża Różańcowa*, Tarnowskie Studia Teologiczne, 9 (1983), s. 143-148.

i znajdował się w ich prywatnym domu w Krakowie. Już tam zasłynął nadzwyczajnymi łaskami. Później został podarowany Dębińskim, właścicielom Odporyszowa, którzy około 1570 r. ofiarowali go do tamtejszego kościoła parafialnego. W latach 1672-1702 wybudowano nowy kościół. Cudowny obraz umieszczony w głównym ołtarzu nadal przyciągał pątników, którzy licznie gromadzili się we wszystkie święta maryjne oraz w święto Wniebowstąpienia Pańskiego i uroczystość Zesłania Ducha Świętego. W 1905 r. opiekę duszpasterską nad sanktuarium objęli misjonarze św. Wincentego a Paulo, którzy jeszcze bardziej rozwinęli nabożeństwo do Matki Najświętszej. W 1936 r. bp Franciszek Lisowski powołał komisję do zbadania obrazu, historii kultu i nadzwyczajnych łask uzyskiwanych przez wiernych modlących się do Maryi czczonej w tym obrazie. Po uzyskaniu zezwolenia kapituły Bazyliki Watykańskiej bp F. Lisowski uroczystie ukoronował obraz 15 sierpnia 1937 r.¹⁶

W Okulicach koło Bochni w głównym ołtarzu kościoła parafialnego wierni otaczają kultem obraz Matki Bożej przedstawiający Maryję frontalnie zwróconą w kierunku patrzącego i trzymającą Dzieciątka Jezus na lewym ręku. Prawą zaś rękę położyła na swym sercu. Matkę Bożą okrywa karminowa suknia z narzuconym ciemnoszafirowym płaszczem na głowę i ramiona. Dzieciątko ubrane w powłóczystą ciemnobrunatną sukienkę zwraca swoją twarz ku Matce z wyrazem czulej miłości. Prawą zaś rączkę wznosi do błogosławieństwa, a w lewej trzyma książkę. Poza odsłoniętymi twarzami i rękami cały wizerunek jest pokryty metalowymi sukienkami. Obraz o wymiarach 110x70 cm, namalowany temperą na trzech spojonych deskach lipowych, prawdopodobnie jest kopią obrazu Matki Bożej Częstochowskiej (fot. 6). Obraz od wieków słynął łaskami. Biskup Mikołaj Oborski, sufragan krakowski, nakazał w 1664 r. skrzętnie spisywać wszystkie nadzwyczajne łaski wyproszone w modlitwie przed tym obrazem. Jednak ozdobienia koronami papieskimi obraz doczekał się dopiero 9 września 1962 r. Aktu tego dokonał Prymas Polski kardynał Stefan Wyszyński przy współudziale biskupa tarnowskiego Jerzego Ablewicza. Do Okulic pielgrzymi przybywają przez cały rok, zwłaszcza w niedziele i święta. Największy jednak ich napływ zaznacza się w doroczne uroczystości odpustowe w Zielone Święta z oktawą i w niedzielę po uroczystości Narodzenia Najświętszej Maryi Panny¹⁷.

W głównym ołtarzu kościoła jezuitów pod wezwaniem Świętego Ducha w Nowym Sączu znajduje się obraz Matki Boskiej z Dzieciątkiem, namalowany temperą na desce lipowej, na podkładzie kredowym, prostokątny, górą zaokrąglony o wymiarach 120x200 cm. Matkę Bożą przedstawiono w pozycji siedzącej, frontalnie, z głową z lekka zwróconą ku Dzieciątku, które trzyma na lewej ręce, w prawej zaś dzierży berło. Maryja została namalowana w czerwonej sukni z wąskimi rękawami przepasanej poniżej piersi i w szafirowym płaszczu obramo-

¹⁶ K. Hołubicki, *Odporyszów. Matka Boża z Dzieciątkiem*, Tarnowskie Studia Teologiczne, 9 (1983), s. 222-228.

¹⁷ A. Mardeusz, *Okulice. Matka Boża z Dzieciątkiem*, Tarnowskie Studia Teologiczne, 9 (1983), s. 233-235.

wanym złotą bordiurą. Dziecię ubrano w długą białą sukienkę ze stylizowanymi kwiatami goździka. Spod sukienki wyzierają rękawki czerwonej koszulki. Mały Jezus, a raczej pomniejszy dorosły człowiek, prawą ręką błogosławi, lewą zaś podtrzymuje na kolanach kulę świata z krzyżykiem. Maryja i Dzieciątko mają na głowach korony, podtrzymywane przez dwóch aniołów z rozwianymi szatami, unoszących się w powietrzu. Jeden z czerwonymi skrzydłami, ma pod spodem szatę czerwoną i niebieską wierzchnią, drugi ze skrzydłami błękitnymi, szatę zieloną pod spodem i wierzchnią czerwoną. Za głowami Matki i Syna znajdują się gładkie okrągłe nimby złożone, z lekko wypukłą obwódką. Tło obrazu pokryto symetrycznym ornamentem liściastym, wymodelowanym w bardzo płaskim reliefie w kredowym podkładzie. Nieznany twórca obrazu zapewne wzorował się na typie ikonograficznym Hodegetrii (fot. 7). Obraz został namalowany prawdopodobnie w drugiej połowie XVI w.¹⁸ W XVII w. kult obrazu był już znany na Sądecczyźnie. Po I rozbiórce Polski władze państwowe w 1784 r. skasowały w monarchii austriackiej zakon norbertanów, którego członkowie posługiwali w kościele Świętego Ducha. Obraz, odarty z drogocennych sukienek i wotów, pozostał w ołtarzu zabitym deskami. Dopiero po przejściu kościoła i klasztoru przez jezuitów w 1831 r. na nowo odżył kult obrazu. Przybywali liczni pielgrzymi, zwłaszcza na doroczny odpust pod koniec sierpnia. Po długoletnich staraniach obraz został uroczyście uwieńczony koronami papieskimi przez Prymasa Polski Stefana kard. Wyszyńskiego 11 sierpnia 1963 r. Komunistyczne władze Nowego Sącza nie zezwoliły na koronację w mieście, dlatego odbyła się w pobliskiej Zawadzcie, gromadząc około 300 tys. wiernych, głównie z Sądecczyzny¹⁹.

W głównym ołtarzu kościoła parafialnego w Limanowej znajduje się rzeźba typu „pieta”, przedstawiająca Matkę Bożą Bolesną siedzącą na ławeczce i trzymającą na kolanach umęczone Ciało Jezusa. Figura wykonana z jednolitego drzewa lipowego ma wysokość 89 cm i szerokość u podstawy 52,5 cm. Ciało Chrystusa spoczywające na kolanach Matki, mniejsze od Maryi, podniesione na Jej prawej ręce, sprawia wrażenie człowieka, który śpi. Matka Boża jest ubrana w czerwoną suknię i płaszcz koloru turkusowo-niebieskiego, który okrywa Jej głowę jako welon i z obfitymi fałdami pozostaje zarzucony na kolana. Korpus Chrystusa utrzymany w barwach ciała ludzkiego przepasano perisonium koloru białego płótna (fot. 8). Figura pochodzi z drugiej połowy XIV w. Początkowo znajdowała się w kaplicy w pobliskiej Mordarce i tam udawali się liczni pielgrzymi. W 1753 r. proboszcz Jan Zwiernikiewicz przeniósł ją do kościoła parafialnego. Pieta została uroczyście ukoronowana 11 września 1966 r. przez kard. Karola Wojtyłę w asystencji biskupa tarnowskiego Jerzego Ablewicza i jego biskupa pomocniczego Karola Pękali. W 1981 r. skradziono koronę ze skroni Matki Bo-

¹⁸ A. Bochnak, *Cudowny obraz Matki Boskiej w kościele oo. jezuitów w Nowym Sączu*, Przegląd Powszechny, 67 (1950), s. 101-106.

¹⁹ J. Bieniek, *Nowy Sącz. Matka Boska Pocieszenia*, Tarnowskie Studia Teologiczne, 9 (1983), s. 214-221.

skiej²⁰. Ponownej koronacji piety dokonał papież Jan Paweł II dnia 22 czerwca 1983 r. na Błoniach Krakowskich w czasie drugiej Pielgrzymki do Ojczyzny²¹.

W opactwie cystersów w Szczyrzycu wciąż otaczany jest pochodzący prawdopodobnie z XVII w. wizerunek Matki Bożej z Dzieciątkiem. Obraz ten o wymiarach 131x93 cm, namalowany temperą na desce lipowej, przedstawia Matkę Bożą, która na lewej ręce trzyma Dzieciątko, prawą zaś położyła na piersiach. Dzieciątko Jezus lekko pochylone ku Matce prawą rękę wznosi do błogosławieństwa. W lewej ręce trzyma jabłko królewskie (fot. 9). W 1939 r. metropolita krakowski Adam Stefan Sapieha ukoronował obraz koronami biskupimi, które ufundowali wierni ze Śląska. Od tego czasu kult obrazu jeszcze bardziej się ożywił²². W dniu 19 sierpnia 1984 r. świętowano jubileusz 750-lecia opactwa cystersów w Szczyrzycu i wtedy Prymas Polski kard. Józef Glemp w asyście biskupa tarnowskiego J. Ablewicza nałożył na skronie Bożego Dzieciątka i Matki Bożej korony poświęcone przez papieża Jana Pawła II na Jasnej Górze w czasie drugiej Pielgrzymki Apostolskiej do Ojczyzny.

W kościele parafialnym w Pasierbcu koło Limanowej znajduje się obraz Matki Bożej Pocieszenia o wymiarach 72x90 cm pędzla nieznanego artysty ludowego z okolic Gorlic. Centralną postacią obrazu jest Maryja z na wpół złożonymi rękami, w jasno-złoty szatach, obramowanych kwiecistym paskiem. Za Madonną z jasnego obłoku wyłania się Bóg Ojciec w postaci dostojnego patriarchy z siwymi włosami i brodą, w ciemno-zielonej szacie z rozwichrzonym fioletowym płaszczem oraz ciemnym trójkątem za głową. Po bokach Maryi dwaj klęczący aniołowie trzymają w rękach lilie, w górze zaś nad nimi wyzierają z obłoków główki dalszych aniołków. Maryja ze swym Synem w łonie („Madonna Ciężarna”) stoi na kuli ziemskiej, stopami depta węża z jabłkiem w pysku. Na stopach Matki Bożej jasnym półkolem kładzie się księżyc. Powyżej na szarfiu umieszczono napisane gwarą wezwanie „*Matko Pocieszna wspomóż nas grzesnych*”. Głowę Maryi otacza słoneczna aureola z koroną. Tło obrazu na dole stanowi górzysty krajobraz z błękitnym niebem rozpromienionym brzaskiem jutrzeńki. Postacie aniołów osnute są obłokami chmur. Tłem dla postaci Boga Ojca jest jasne, promienne półkole. Cały obraz nosi wyraźne znamię malarstwa ludowego, odznaczającego się prostotą formy i bogactwem treści²³ (fot. 10). Kult obrazu datuje się od 1824 r. Początkowo do kaplicy, w której się znajdował, przychodzili wierni z Pasierbca, później w miarę rozszerzających się wiadomości o wypraszanych przed nim niezwykłych łaskach pielgrzymki rozpowszechniły

²⁰ P. Bednarczyk, *Limanowa. Matka Boża Bolesna*, Tarnowskie Studia Teologiczne, 9 (1983), s. 193-200.

²¹ J. Poręba, *Uroczysta intronizacja figury Matki Bożej Limanowskiej*, *Currenda*, 134 (1984), s. 34-37.

²² R. Raj, *Szczyrzyc. Matka Boża z Dzieciątkiem*, Tarnowskie Studia Teologiczne, 9 (1983), s. 278-279.

²³ J. Dudziak, *Dzieje sanktuarium Matki Bożej Pocieszenia w Pasierbcu*, Tarnów 1993, s. 79.

się na cały region. Obraz został ukoronowany 28 sierpnia 1993 r. przez biskupa tarnowskiego Józefa Życińskiego²⁴. Koronacja walnie przyczyniła się do znacznego ożywienia kultu.

W Czarnym Potoku koło Starego Sącza w głównym ołtarzu łaskami słynie obraz Matki Boskiej Bolesnej. Czarnopotocka pieta została namalowana techniką olejną na drewnianej tablicy o wymiarach 116,3x75,3 cm. Na obrazie Matka Boska zwrócona frontalnie do widza podtrzymuje złożone na Jej kolanach martwe ciało swego Syna, zaś zapłakaną twarz i pełne smutku spojrzenie kieruje przed siebie. Ubrana w różową suknię przykrytą błękitno-szafirowym płaszczem spadającym na ziemię Maryja ma na głowie welon w kolorze umbry, spadający na ramiona, jednym końcem zarzucony przodem na prawe ramię. Ciało Chrystusa, dorosłego człowieka, także frontalnie zwrócone do widza, zostało położone na kolanach Matki niemal poziomo. Maryja dłonią podtrzymuje lewe ramię, na którym wspiera się głowa Jezusa, już bez cierniowej korony. Matka unosi nieco prawą rękę Syna, aby pokazać ranę dłoni. Druga zaś Jego ręka opada pionowo w dół palcem wskazującym sięgając ziemi. Na ciele Zbawiciela, oprócz ran na rękach i nogach oraz przebicia boku i zakrwawień wokół głowy i szyi jako śladów po cierniowej koronie nie widać żadnych innych obrażeń poniesionych w czasie męki. Na gładkim, bardzo ciemnym tle blaskiem jaśniej postać Chrystusa oraz duża kolistą aureolą Matki Bożej (fot. 11). Obraz został namalowany w 1649 r. przez nieznanego malarza²⁵. Już od XVII w. do piety w Czarnym Potoku pielgrzymowali wierni z Sądecczyzny. Obraz został 12 września 1999 r. uwieńczony koronami poświęconymi przez papieża Jana Pawła II. Aktu koronacji dokonał biskup tarnowski Wiktor Skworc w asyście swych biskupów pomocniczych: Piotra Bednarczyka, Józefa Gucwy, Władysława Bobowskiego i Jana Styrny.

Sanktuaria tętnią życiem, przyciągając licznych pielgrzymów szukających w wierze Maryi oparcia dla swojej wiary. Modlitwa pielgrzymia uderza żywiołowością prośby, dziękczynienia i pokuty. Atmosfera wynagrodzenia Bogu prowadzi do przemiany wewnętrznej znajdującej swój wyraz w sakramencie pojednania. Zjawisko to pozostaje łatwo zauważalne, zwłaszcza w dniach odpustów, kiedy sanktuaria zdają się być „jednym wielkim konfesjonalem”.

²⁴ R. Stasik, *Oczekiwany dzień. Koronacja obrazu Matki Bożej Pocieszenia w Pasierbcu*, Currenda, 144 (1994), s. 364-370; J. Dudziak, *Wypełnienie czasów*, *ibidem*, s. 354-358.

²⁵ W. Szczebak, *Sanktuarium Matki Boskiej Bolesnej w Czarnym Potoku. Studium historyczno-ikonograficzne*, Tarnów 1999, s. 53-54, 81, 88-91.

VIRGIN MARY'S SANCTUARIES IN THE TARNOWSKA DIOCESE

SUMMARY

A sanctuary is a site where the God has a special presence and working in man. There are eleven Virgin Mary's sanctuaries with Our Lady's images crowned with Papal crowns in the Tarnowska Diocese. The first crowning of a Virgin Mary's image took place in 1904 at Tuchów. This sanctuary has subsequently risen to a rank of a supraregional pilgrimage centre in the Polish Carpathian Mountains. At Zawada near Dębica, a Virgin Mary's painting was crowned in 1920, but three years later the crowns were stolen and the image had to be crowned again in 1924. At Przeczyca near Jasło, an image of Our Lady with Child was crowned in 1925. The crowns were stolen in 1937 and the sanctuary had to wait until 1975 for another crowning. At Bochnia near Cracow a cult following surrounds the painting of Our Lady with Child at the local basilica. A painting of Our Lady with Child worshiped by St. Stanislas of Szczepanów and St. Adalbert, crowned in 1937, is famous as a source of grace at Odporyszów near Dąbrowa Tarnowska. A Virgin Mary's image at Okulice near Bochnia was crowned as late as in 1963. At the Limanowa parish church the local Pieta was crowned in 1966. Robbed of the crowns the painting was crowned again by the Pope John Paul II during a mass service at the Cracow's Błonia mall in 1983. An image of Our Lady with Child, crowned in 1984, is worshiped at the Cistercian monastery of Szczyrzyc. At Pasierbiec near Limanowa, the local faithful worship an image of Our Lady of Consolation, crowned in 1993. Famous as a fountain of grace, the Pieta of Czarny Potok near Stary Sącz was crowned in 1999. All those sanctuaries are thriving and attract numerous pilgrims who look for the cult of the Virgin Mary as their spiritual support.

Translated by Paweł Pilch

Wizerunki Matki Bożej w sanktuariach diecezji tarnowskiej



Fot. 1. Tuchów



Fot. 2. Zawada



Fot. 3. Przeczyca



Fot. 4. Bochnia



Fot. 5. Odporyszów



Fot. 6. Okulice

Wizerunki Matki Bożej w sanktuariach diecezji tarnowskiej



Fot. 7. Nowy Sącz



Fot. 8. Limanowa



Fot. 9. Szczyrzyc



Fot. 11. Czarny Potok



Fot. 10. Pasierbiec